

บทที่ ๑ ความเป็นมา

ความสำคัญของสินค้า

ความหมายของข้าว พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายของคำว่าข้าวไว้ดังนี้ คือ ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์หญ้า โดยเฉพาะชนิด *Oryza sativa* Linn. โอไรซ่า ชาตีว่า ลินน์ เป็นชื่อเฉพาะ ซึ่งใช้เมล็ดเป็นอาหารหลัก มีหลายพันธุ์ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว กล่าวคือ ข้าวเป็นพืชในตระกูลหญ้าที่มีชื่อเผ่าพันธุ์คือ โอไรซ่าเรียกว่า ข้าวเอเชีย

แหล่งกำเนิดข้าวในไทย พื้นที่บางส่วนของจีนตอนใต้ ตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย พม่า ไทย ลาว กัมพูชา และ เวียดนาม เป็นถิ่นกำเนิดของข้าว เนื่องจากมีสภาพดินและบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการกำเนิด การเจริญพันธุ์ของข้าว และพัฒนาการของการนำข้าวป่ามาเป็นข้าวปลูกได้ดียิ่งกว่าพื้นที่อื่น นักโบราณคดีพบหลักฐานว่าข้าวป่าอันเป็นพืชพันธุ์ ในธรรมชาติได้พัฒนาไปเป็นข้าวปลูกในบริเวณลุ่มน้ำเหลืองและลุ่มแย้แยงซีเกียง จึงสันนิษฐานว่าข้าวป่าและข้าวปลูก น่าจะปรากฏขึ้นมาประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว

ความเป็นมาของการปลูกข้าวในไทย จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ถ้ำปุงฮุง จังหวัดแม่ฮ่องสอน นักโบราณคดี หลายท่าน (อำพรธณ, ๒๕๔๘, Yes, ๑๙๙๗ อ้างใน นคร, ๒๕๓๑) เชื่อว่า ชุมชนถ้ำปุงฮุง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีการปลูกข้าว มาตั้งแต่ประมาณ ๕,๔๐๐ ปีมาแล้ว นอกจากนี้ การขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้านโนนนกทา ตำบลบ้านโค อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ก็พิสูจน์ได้ว่า ชุมชนแห่งนั้นปลูกข้าวมาแล้วในระยะเวลาใกล้เคียงกับชุมชนถ้ำปุงฮุง เป็นการพิสูจน์ว่า ชุมชนดั้งเดิมที่อยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยนี้ปลูกข้าวมาก่อนแหล่งอื่นใดในโลก เพราะจากหลักฐานทางโบราณคดีชี้ชัดว่า อินเดียปลูกข้าวเมื่อประมาณ ๔,๔๐๐ ปี และจีนเพิ่งปลูกเมื่อประมาณ ๕,๐๐๐ ปีมานี้เอง ดังนั้นความเชื่อที่ว่าชาวจีน ดั้งเดิมเป็นผู้สอนวิธีการทำนาให้ชาวไทยจึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้

ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี (๒๕๓๑) รายงานว่านัก วิทยาศาสตร์ชาวญี่ปุ่น ๓ คน คือ Tayada Natabe, Tomoya Akihama และ Osamu Kinoshita แห่งมหาวิทยาลัย Tottri และกระทรวงเกษตรและกรมป่าไม้ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ เรื่องข้าวไทย โดยศึกษาแลกเปลี่ยนจากแผ่นอิฐโบราณจากโบราณสถาน ๑๐๘ แห่งใน ๓๙ จังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศไทย ทำให้สันนิษฐานได้ว่า การปลูกข้าวในไทยมีมานานนับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๖ โดยข้าวที่ปลูกจะเป็นข้าวเหนียวนาสวน เมล็ดป้อม และข้าวเหนียวไร้มล็ดใหญ่ ต่อมาการปลูกข้าวเหนียวไร้น้อยลง แล้วเริ่มมีการปลูกข้าวนาสวนเมล็ดเรียวย เพิ่มขึ้น การศึกษาวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๒๐ มีข้าวชนิดต่าง ๆ จำนวน ๓ ชนิด คือ ข้าวเมล็ดใหญ่ ได้แก่ ข้าวเหนียวท้องงาในที่สูง ข้าวเมล็ดป้อม ได้แก่ ข้าวเหนียวท้องงาในที่ลุ่ม (ทั้งสองชนิดมีการเพาะปลูกก่อน สมัยทวารวดี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖) และเมล็ดข้าวเรียวย ได้แก่ ข้าวเจ้า พบในสมัยศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘) ซึ่งข้าวแต่ละชนิดพบมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สถานภาพของข้าวในมนุษย ข้าวเป็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรม ของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นพืชอาหารประการหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวเอเชียอาคเนย์ ได้บริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก มาช้านาน จนข้าวกลายเป็นบ่อเกิดลักษณะต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเป็นพื้นฐานรองรับให้สิ่งเหล่านี้ วิวัฒนาการมาสู่ปัจจุบัน สังคมไทยเป็นสังคมกสิกรรมมาก่อน ประเภทของพืชที่ปลูกจึงมีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ โดยประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทยนิยมเพาะปลูกข้าวเป็นหลักมาแต่โบราณ ข้าวเป็นทั้งพืชอาหารหลักและพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด ทำให้เห็นว่าข้าวมีความผูกพันกับคนไทยอย่างใกล้ชิด เรื่องราว ของข้าวและสิ่งเกี่ยวกับข้าวทั้งหลายจึงเป็นเหตุปัจจัยพื้นฐานกำหนดลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของ คนไทย รวมถึงเป็นเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอีกด้วย

***แหล่งที่มาของข้อมูล: เว็บไซต์ Farmer ; <http://www.lovefarmer.org/?p=๓๐๗๐> ; เข้าถึงเมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๓

นโยบายรัฐบาล

สรุปเป้าหมายการพัฒนาประเทศด้านการเกษตรและสหกรณ์ที่สำคัญได้ดังนี้

๑. กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (ปี ๒๕๖๐-๒๕๗๙)

มีเป้าหมายให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิต bio-bases ที่สำคัญ เป็นฐานการผลิตอาหารที่มั่นคงและปลอดภัย มีผลิิตภาพการผลิตสูง และมีระบบบริหารจัดการที่ดีด้านประมง

๒. Thailand ๔.๐

Thailand ๔.๐ หรือ ประเทศไทย ๔.๐ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เพื่อให้ประเทศไทยเป็นประเทศ “รายได้สูง” เปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วย “ประสิทธิภาพ” เป็นขับเคลื่อนด้วย “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) เป็นการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farming)

๓. แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔)

มีเป้าหมาย คือ ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับร้อยละ ๘๕ ในปี ๒๕๖๔ เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙,๔๖๐ บาท/ครัวเรือน ในปี ๒๕๖๔ เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓ ต่อปี จำนวนงานวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ ๕ ต่อปี และทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน

*** แหล่งที่มาของข้อมูล : Power point ประกอบการชี้แจงภารกิจของ สป.กษ.เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ; หน้า ๖ (ปรับปรุงค่าเป้าหมายตัวชี้วัดจำนวนพื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืน ; ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐)

นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรอบแนวคิดและทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้เน้นความต่อเนื่องกับแผนที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างสมดุล มีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรในชุมชนต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้สามารถดำเนินงานในรูปของธุรกิจเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาขยายผลและประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการเกษตรในระยะต่อไป ถือเป็นก้าวสำคัญของการพัฒนาประเทศ จากวิถีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ไปสู่การบริหารจัดการการเกษตรแบบสมัยใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม มาสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งถือเป็นการขับเคลื่อนในช่วง ๕ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) และการพัฒนาประเทศภายใต้นโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ ดังนั้น การพัฒนาการเกษตรภายใต้แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) จะเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญในระยะ ๕ ปีแรกของยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมาย ดังนี้

วิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน”

เป้าหมาย

๑. ความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นอยู่ที่ระดับ ๘๕ ในปี ๒๕๖๔
๒. เกษตรกรมีรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙,๔๖๐ บาทต่อครัวเรือน ในปี ๒๕๖๔
๓. เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓ ต่อปี
๔. จำนวนงานวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการเกษตรถูกนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ ๕ ต่อปี
๕. ทรัพยากรการเกษตรได้รับการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ โดยมีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

-
- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
 - ยุทธศาสตร์ที่ ๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

โดยข้าวขาวเจ็กของจังหวัดชัยนาท มีความเชื่อมโยงกับนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ใน**ยุทธศาสตร์ที่ ๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน** เพื่อลดต้นทุนการผลิตและสร้างโอกาสในการแข่งขันของสินค้าเกษตร ใช้การตลาดนำการผลิตด้วยการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ มีการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐ เกษตรกรกับภาคเอกชน เพื่อให้สินค้าเกษตรได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ด้านโลจิสติกส์สินค้าเกษตร และโซ่อุปทานให้กับเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเรื่องราว (Story) ให้กับสินค้าเกษตรและชุมชน เพื่อเป็นจุดขาย สร้างความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของสินค้าเกษตร สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ตลอดจนสนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร การดำเนินงานดังกล่าว ควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐเอกชนกับเกษตรกร รวมถึงส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนสนับสนุนและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาระดับภูมิภาค

*** แหล่งที่มาของข้อมูล : แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ; สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กันยายน ๒๕๕๙ ; สรุปสาระสำคัญ หน้า ก-ง

นโยบายจังหวัดชัยนาท

จังหวัดชัยนาทจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาจังหวัด คือ **“เมืองเกษตรมาตรฐาน ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ มุ่งสู่สิ่งแวดล้อมสมดุล และสังคมเป็นสุข”** ประกอบด้วย

วัตถุประสงค์ภาพรวม

๑. เศรษฐกิจของจังหวัดขยายตัวเพิ่มขึ้น
๒. ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
๓. ประชาชนมีความสุขเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัดความสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาจังหวัด

๑. อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP)
๒. อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ภาคการเกษตร
๓. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยว
๔. อัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า
๕. ร้อยละที่ลดลงของปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยชุมชน
๖. ร้อยละของขยะมูลฝอยชุมชนที่ถูกกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ
๗. คะแนนเฉลี่ยความสุขของประชาชน

ประเด็นการพัฒนาของจังหวัด

๑. การพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาดและระบบ Logistics สินค้าเกษตรมาตรฐาน
๒. การเพิ่มศักยภาพด้านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน
๓. การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ น้ำ สัตว์น้ำ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
๔. การพัฒนาคุณภาพคน และเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยทางสังคม

โดยข้าวขาวเจ็กของจังหวัดชัยนาท มีความเชื่อมโยงกับนโยบายของจังหวัด ตามแผนพัฒนาจังหวัด (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๖๕) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ในประเด็นการพัฒนาจังหวัดที่ ๑ การพัฒนาการผลิต การแปรรูป การตลาดและระบบ Logistics สินค้าเกษตรมาตรฐาน

แผนงาน/โครงการ

ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท มีแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับข้าวขาวเจ็กชัยนาท คือ โครงการอนุรักษ์และ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมข้าว โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชื่อโครงการ : โครงการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมข้าว ปี ๒๕๖๒

ชื่อกิจกรรม : การใช้ประโยชน์พันธุกรรมข้าวท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง

หลักการและเหตุผล : พื้นที่ปลูกข้าวในเขตภาคเหนือตอนล่าง ฤดูนาปี ๒๕๕๕ มีพื้นที่นาอาศัยน้ำฝน อยู่ทั้งสิ้น ๔,๖๘๐,๑๒๐ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๑๓ ของพื้นที่นาชลประทานที่สามารถทำนาได้ในฤดูนาปรัง พันธุ์ข้าวที่ใช้ ในพื้นที่ดังกล่าวก็แตกต่างกันออกไป หรือมีการเลือกใช้พันธุ์ข้าวสลับไปตามสถานการณ์ ซึ่งปัญหาที่พบมีทั้งการใช้ พันธุ์ข้าวที่ไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ และลักษณะการเจริญเติบโตของพันธุ์ข้าว รวมทั้งได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ทั้งภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง น้ำท่วม และน้ำหลาก ทำให้ผลผลิตที่ได้เกิดความเสียหาย หรือคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีความจำเพาะเจาะจงกับพันธุ์ข้าวเพียงพันธุ์เดียว โดยมุ่งเน้น ไปที่พันธุ์ข้าวท้องถิ่นที่มีคุณภาพดี รสชาติอร่อย และเหมาะสำหรับปลูกในพื้นที่ รวมถึงผลผลิตอยู่ในระดับที่เป็นที่พอใจ ซึ่งเห็นได้ชัดที่สุดคือในพื้นที่อำเภอไพศาลี และอำเภอด่านช้าง จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปลูกข้าวพันธุ์ C๘๕ หรือที่จัดจำหน่าย ในท้องตลาด โดยใช้ชื่อว่า “หอมใบเตย” ซึ่งเกษตรกรใช้ปลูกมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๓๐ ปี และในฤดูนาปี ๒๕๕๔ มีพื้นที่ปลูกรวมกันมากถึง ๒๕,๗๘๙ ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๔) นอกจากนี้ในส่วนของจังหวัดชัยนาท ก็มี ข้าวพื้นเมืองสายพันธุ์ดี ที่คุณภาพและรสชาติไม่แพ้กัน ก็คือพันธุ์ข้าว “ขาวเจ็ก” หรือ “ขาวตาเจ็ก” มีพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในอำเภอหันคา โดยได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคภายในพื้นที่ และในละแวกใกล้เคียงเป็นอย่างมาก ประเมินการว่า พื้นที่ปลูกก่อนปี ๒๕๕๕ มีอยู่ไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ ไร่

ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท ภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาพันธุ์ข้าวนาสวนนาข้าวภาคเหนือตอนล่างก่อนหน้านี้ ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้าวพื้นเมืองสายพันธุ์ดีมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี โดยทำการคัดเลือก และทดสอบสายพันธุ์ ตามขั้นตอนการปรับปรุงพันธุ์ จนได้ข้าวนาข้าวพื้นเมืองสายพันธุ์ดี ซึ่งเป็นที่นิยมและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่หลายสายพันธุ์ สามารถนำมาแก้ปัญหาในเรื่องการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ รวมถึงการรักษาพันธุ์ในระดับท้องถิ่น โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการ ผลิตเมล็ดพันธุ์ได้ แต่เนื่องยังไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์ เพื่อเพิ่มปริมาณให้เพียงพอกับความต้องการ ของเกษตรกร ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเป็นการส่งต่อพันธุ์ข้าวคุณภาพดีที่ตรงตามความต้องการให้กับเกษตรกร เพื่อเป็นการเพิ่ม รายได้ รวมถึงส่งต่องานอนุรักษ์พันธุกรรมของข้าวพื้นเมืองที่มีคุณค่าเหล่านี้ ให้ชุมชนได้ดูแลรักษาต่อไป

ผลการดำเนินงาน :

การทดลองที่ ๑ การผลิตเมล็ดพันธุ์คัดข้าวพื้นเมืองสายพันธุ์ดี ดำเนินการที่ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท โดยนำ ข้าวพันธุ์หอมใบเตย และขาวเจ็กชัยนาท จำนวน ๒ พันธุ์ มาปลูกแบบปักดำแบบตีตาราง ระยะระหว่างต้น ๒๕ เซนติเมตร โดยตกกล้า ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ปักดำ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๒ พื้นที่ปลูกพันธุ์ละ ๒ ไร่ โดยปรับวิธีการจากการดำเนินการ ตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์คัด มาเป็นการปลูกตามขั้นตอนการผลิตเมล็ดพันธุ์หลัก เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงาน

การทดลองที่ ๒ การผลิตเมล็ดพันธุ์หลักข้าวพื้นเมืองสายพันธุ์ดีในแปลงเกษตรกร

- **ขาวเจ็กชัยนาท** ดำเนินการ ร่วมกับ สหกรณ์การเกษตรทุ่งวัดสิงห์ จำกัด ตำบลมะขามเต่า อำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท โดยขยายผลเมล็ดพันธุ์ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาข้าวตลาดเฉพาะ (Niche Market) จำนวน ๖๐๐ กิโลกรัม ไปยังเกษตรกรจำนวน ๑๖ ราย พื้นที่ ๒๐๑ ไร่ รวมถึงสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน ๒๐๐ กิโลกรัม ให้กับเกษตรกรพื้นที่ตำบลเด่นใหญ่ และตำบลไพรนกยูง อำเภอหันคา ที่ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากประสบปัญหา ภัยแล้งจากฤดูปลูกที่แล้ว เพื่อนำไปปลูกเพื่อการบริโภคและผลิตเป็นเมล็ดพันธุ์ในฤดูต่อไป

- หอมใบเตย ดำเนินการร่วมกับสหกรณ์การเกษตรไพศาลี จำกัด ตำบลไพศาลี อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยขยายผลเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากฤดูนาปี ๒๕๖๑ จำนวน ๒,๐๐๐ กิโลกรัม ไปยังเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ เพื่อปลูกขยายผล รวมถึงสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน ๒,๐๐๐ กิโลกรัม ให้กับเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอท่าตะโก อำเภอไพศาลี และอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำไปผลิตเมล็ดพันธุ์และขยายผลต่อไป

การทดลองที่ ๓ การจัดทำแปลงอนุรักษ์ภายในท้องถิ่นแบบยั่งยืน

- ขาวเจ๊กชัยนาท ดำเนินการหว่านข้าว ในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ที่แปลงเกษตรกร หมู่ที่ ๒ ตำบลไพรมญาง อำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท พื้นที่ ๑ ไร่ ประสบปัญหาภัยแล้งผลผลิตเสียหายทั้งหมด

- หอมใบเตย ดำเนินการหว่านข้าว ในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ที่แปลงเกษตรกร หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พื้นที่ ๑ ไร่ ประสบปัญหาภัยแล้งผลผลิตเสียหายทั้งหมด

ปัญหาและอุปสรรค :

การทดลองที่ ๑ การผลิตเมล็ดพันธุ์คัดข้าวพื้นเมืองสายพันธุ์ดี ภายในศูนย์วิจัยข้าว ดำเนินการโดยเปลี่ยนวิธีการปลูกมาเป็นการปักดำติดตารางในพื้นที่ ๒ ไร่ เพื่อให้การปฏิบัติงานเหมาะสมกับงบประมาณและแรงงานที่มีอยู่อย่างจำกัด

การทดลองที่ ๒ การผลิตเมล็ดพันธุ์หลักข้าวพื้นเมืองสายพันธุ์ดีในแปลงเกษตรกร แม้ว่าเกษตรกรจะสามารถขยายปริมาณเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่บางส่วนก็เกิดปัญหาภัยแล้งและฝนทิ้งช่วง ทำให้ต้นข้าวในหลาย ๆ พื้นที่เกิดความเสียหายแห้งตายจนไม่ได้ผลผลิต

การทดลองที่ ๓ การจัดทำแปลงอนุรักษ์ภายในท้องถิ่นแบบยั่งยืน ได้รับผลกระทบอย่างมากจากปัญหาภัยแล้งจนผลผลิตเสียหายทั้งหมด

สถานที่ดำเนินงาน : ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท เลขที่ ๑๑๖ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลเขาท่าพระ อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท

ระยะเวลาดำเนินงาน : ตุลาคม ๒๕๖๑ - กันยายน ๒๕๖๒

แหล่งงบประมาณ : สำนักการวิจัยแห่งชาติ

*** แหล่งที่มาของข้อมูล : ศูนย์วิจัยข้าวชัยนาท ; กรกฎาคม ๒๕๖๓

